

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

Əlyazması hüququnda

MÜASİR TƏLİM TEXNOLOGİYALARI MAGİSTRANTLARIN MÜƏLLİMLİK FƏALİYYƏTİNƏ HAZIRLANMALARININ VASİTƏSİ KİMİ

İxtisas: 5804.01 – Ümumi pedaqogika, pedaqogikanın və təhsilin
tarixi

Elm sahəsi: Pedaqogika

İddiaçı: **Aysel Şahin qızı Zeynalli**

Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş
dissertasiyanın

AVTOREFERATI

Bakı – 2024

Dissertasiya işi Azərbaycan Respublikasının Təhsil Institutunun Təhsil nəzəriyyəsi və tarixi şöbəsində yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər:

pedaqogika elmləri doktoru, professor
Müseyyib İbrahim oğlu İlyasov

Rəsmi opponentlər:

pedaqogika elmləri doktoru, professor
Kərim Ali oğlu Məmmədov

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Safura Bayram qızı Allahverdiyeva

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
Ramiz Cəlal oğlu Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən FD 2.15 Dissertasiya Şurası

Dissertasiya Şurasının sədri, tarix elmləri doktoru, professor
Cəfər Məmməd oğlu Cəfərov

Dissertasiya Şurasının
elmi katibi:

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Məlik Əlizamin qızı Zamanova

Elmi seminarın sədri:

pedaqoji elmlər doktoru, professor
Fərrux Abbas oğlu Rüstəmov

TƏDQIQATIN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Mövzunun aktuallığı və işlənmə dərəcəsi. Cəmiyyət mövcud olduğu dövrdən təlim, təhsil, tərbiyə prosesləri də mövcud olmuş, zamanla, elmin, texnikanın, insan təfəkkürünün, İKT-nin inkişafı ilə əlaqədar olaraq təkmilləşmiş, müasirləşmiş günümüzədək uzun bir inkişaf yolu keçmişdir. Bu proseslərin inkişafı fonunda təhsilverənlər və təhsilalanların tutduqları mövqe, malik olduqları hüquq və vəzifələr, onlar arasındakı qarşılıqlı münasibətlər və s. inkişaf etmiş, dəyişikliklərə uğramış, nəticədə bugünkü statusu əldə etmişdir. Müəllim kadrlarının dövrün tələblərinə cavab verməsi və ona uyğun hazırlanması problemi isə pedaqogika elmində hər zaman aktual problem olmuş və bu gün də aktualdır. Ölkəmizin və təhsilimizin dünyaya inteqrasiya etdiyi bir vaxtda ali pedaqoji təhsil müəssisələrində müəllim kadrlarının hazırlanmasında diqqətli olmaq, onların ixtisas üzrə beynəlxalq standartlara uyğun gələn zəruri nəzəri, praktiki bilik, bacarıq və vərdislərə yiyələnmələrinə ciddi yanaşmaq tələb olunur.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında fasiləsiz pedaqoji təhsil və müəllim hazırlığının konsepsiya və strategiyası, 2008-2015-ci illər üçün bu strategiyanın icrası ilə əlaqədar hazırlanmış tədbirlər planı (2007-ci il 25 iyun), Prezident İ.Əliyev tərəfindən təsdiq edilmiş “2009-2013-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının ali təhsil sisteminə islahatlar üzrə Dövlət Proqramı” (2009-cu il 22 may), o cümlədən prosesin davamı olaraq 2013-cü ildə təsdiq olunan “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nda pedaqoji və elmi-pedaqoji kadr hazırlığına xüsusi diqqət yetirilmişdir. Bu dövlət sənədlərində kadr hazırlığının təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər, strateji yanaşmalar, həyata keçiriləcək tədbirlər öz əksini tapmış, problemin həllində informasiya-kommunikasiya, müasir təlim texnologiyalarından istifadə edilməsi önə çəkilmişdir.

Müasir dövrün tələblərinə cavab verən müəllim kadrlarının hazırlanması tələbi ali məktəb müəllimlərinin hazırlıq səviyyəsini

yüksəltməyi zəruri bir vəzifə kimi qarşıya qoyur. Məsələyə bu cür yanaşma problemin aktuallığını daha da artırır.

Respublikamız ikinci dəfə öz dövlət müstəqilliyini əldə etdikdən sonra təhsilimizin pilləli xarakter alması, ali təhsilin üç səviyyədə müəyyənləşdirilməsi və belə bir sistemə keçid təhsilimizdə yeni bir səviyyənin – magistratura səviyyəsinin yaranmasına səbəb oldu. Bu səviyyə nəticəsində elmi və elmi-pedaqoji kadrların hazırlanması işi daha da dərinləşdirildi və təkmilləşdirildi. Onun başlıca istiqaməti elmin bu və ya digər sahəsində müəyyən problem üzrə tədqiqatların aparılması, dərinləşdirilmiş elmi tədqiqatlara yol açmaq olsa da, ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olacaq şəxslərin hazırlanmasına da geniş imkanlar yaratdı. Təhlillər göstərdi ki, magistraturanın bu imkanlarının reallaşdırılması işində təkmilləşdirmə işlərinin aparılmasına ciddi ehtiyac vardır. Belə ki, ali pedaqoji təhsil müəssisələrində təhsil alan magistrantların elmi-tədqiqat istiqamətli fəaliyyətlərinə dərinlən fikir verilsə də, elmi-pedaqoji istiqamət bu nisbətdə kölgədə qalır. Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində işləyəcək pedaqoji kadrların məhz magistratura səviyyəsində hazırlanacaqqlarını əsas götürsək, bu istiqamətdə elmi tədqiqat işlərinin aparılmasının nə dərəcədə zəruri olduğunu görürük. Belə bir mövzuya müraciət etməyimiz bu zərurətdən irəli gəlmişdir.

“Müasir təlim texnologiyaları magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarının vasitəsi kimi” mövzusunun araşdırılmasını aktual edən başlıca səbəblərin aşağıdakılardan ibarət olduğunu söyləmək olar:

- magistratura səviyyəsində təhsilə cəmiyyətin tələbatı, magistr təhsilinin inkişaf tempinin sürətlənməsi, dövrün tələbləri baxımından yenilənməsi;

- elmin, texnologiyanın, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının durmadan inkişafı, təhsil sahəsində internetin yaratmış olduğu imkanların sürətlə genişlənməsi və bunlardan magistr təhsilində istifadəyə imkanların genişliyi;

- müasir dövrdə ölkə üzrə pedaqoji kadr hazırlığının yerli və beynəlxalq əmək bazarının tələbatlarını tam ödəməməsi;

- rəqabətəqabil, yeni təfəkkürə malik, mobilliyə asanlıqla adaptasiya olunan, pedaqoji kadrlara olan tələbat;

- magistratura səviyyəsi üzrə hazırlanan pedaqoji kadrların müasir təlim texnologiyalarından, İKT-dən, fəal təlim metodlarından istifadə üzrə bilik, bacarıq və vərdişlərinin təkmilləşdirilməsinə olan tələbat;

- magistratura təhsil səviyyəsi üzrə pedaqoji təhsilin məzmununun təkmilləşdirilməsi və pedaqoji ixtisaslar üzrə təhsilə fasiləsiz proses olaraq baxılmasının zəruriliyi;

- magistratura səviyyəsi üzrə pedaqoji kadr hazırlığında aparıcı mövqeyə malik pedaqoji texnologiyaların dövrün tələbi ilə daim yenilənməsi, onların tətbiqi ilə bağlı tədris prosesinin hər bir komponentinin təkmilləşdirilməsinə olan tələbat;

- magistratura səviyyəsi üzrə müəllim kadrları hazırlığında müasir təlim texnologiyalarının, İKT-nin, fəal və interaktiv təlim metodlarının ali təhsil müəssisələrində tətbiqinə ciddi zərurətin yaranması;

- magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarında yeni təlim texnologiyalarının imkanlarından səmərəli istifadənin müəllim hazırlığında səmərəli nəticəyə səbəb olması;

- pedaqoji kadr hazırlığında müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi və onunla bağlı nəzəri və praktik bilik, bacarıq və vərdişlərin artırılması və təkmilləşdirilməsi baxımından magistratura və bakalavr səviyyələri üzrə tədris planlarına daxil edilmiş fənlərin məzmununun, tapşırıqların diferensiallaşdırılmasına zərurət;

- bəzi fənlər (məsələn - “Pedaqogika”, “Pedaqoji ustalığın əsasları” və s.) müstəsna olmaqla magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarında müasir təlim texnologiyalarının imkanlarından kifayət qədər səmərəli istifadə olunmaması;

- magistratura səviyyəsi üzrə ali pedaqoji kadr hazırlığında distant təhsil texnologiyalarının inkişafına ehtiyacın yaranması;

- yeni təlim texnologiyaları vasitəsilə magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarında ali pedaqoji təhsil müəssisələrində maddi-texniki bazanın, elmi-pedaqoji kadr potensialının lazımı səviyyəyə qaldırılmasına zərurətin olması və s.

Son onillikdə təhsil sahəsində verilən sərəncamlar, həyata keçirilən tədbirlər, təhsil sahəsində islahatların təməlini təşkil edən pedaqoji kadr hazırlığının modernləşdirilməsini zərurətə çevirmiş, müa-

sir dövrün tələbləri əsasında həyata keçirilməsində yeni təlim texnologiyalarının rolunu aktuallaşdırmışdır. Belə modernləşmənin bir istiqaməti də magistr hazırlığında yeni təlim texnologiyalarından istifadə və onun gələcək müəllim hazırlığına istiqamətləndirilməsidir, ki, bu sahədə bir sıra maraqlı tədqiqatlar aparılmışdır.

H.H. Əhmədovun pedaqogika üzrə elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim etdiyi “Qloballaşma şəraitində Azərbaycan Respublikasında ali təhsilin modernləşdirilməsi” adlı dissertasiyasında müasir dövrün tələblərinə cavab verən kadrların, xüsusilə pedaqoji kadrların hazırlanması məqsədilə ali təhsil sisteminin strukturunun, məzmununun təkmilləşdirilməsi, İKT, yeni pedaqoji və təlim texnologiyaları, interaktiv, fəal təlim metodları və innovasiyaların tədris prosesinə tətbiqinin genişləndirilməsi, yeni nəsil pedaqoji kadrların hazırlanması məqsədilə müasir dövrün tələblərinə cavab verən yeni standartların hazırlanması fikri irəli sürülür. Əsərdə konkret olaraq magistratura səviyyəsi üzrə pedaqoji kadr hazırlığı məsələlərinə toxunulmasa da, fasiləsiz pedaqoji təhsilin həyata keçirilməsinin zəruriliyi əsaslandırılır, fasiləsiz təlimi ənənəvi təlimdən fərqləndirən, ona üstünlük qazandıran xüsusiyyətlərə toxunulur. Qeyd olunur ki, *“İlk növbədə fasiləsiz təhsil sisteminin bütün qollarında pedaqoji təhsil və pedaqoji kadrların peşəkarlığının artırılması həll edilməlidir”¹*.

Ali təhsilin magistratura, o cümlədən doktorantura səviyyələri istisna olmaqla XX əsrin sonu XXI əsrin əvvəllərindən başlayaraq Azərbaycan pedaqoqları tərəfindən təhsilin müxtəlif pillələri və səviyyələri üzrə müasir pedaqoji texnologiyaların, təlim texnologiyalarının, fəal və interaktiv təlim metodlarının tətbiqinin genişlənməsi, onların yaratmış olduğu imkanlar, tədris prosesinə təsirinin nəticələri araşdırmaya cəlb olunmuş, uğurlu nəticələr əldə edilmişdir. Onlardan A.E.Mirzəyevanın, S.R.Bədiyev, L.S.Hüseynova, E.X.Məhərrəmov, M.N.Paşayeva, A.T.Əliyeva, K.M.Asadpour, S.V.Rüstəmov və digərlərinin adlarını qeyd edə bilərik.

¹ Əhmədov, H.H. Qloballaşma şəraitində Azərbaycan Respublikasında ali təhsilin modernləşdirilməsi: / Pedaqogika üzrə elmlər doktoru dis. / – Bakı, 2011. – 243 s.

Lakin bu tədqiqatlarda magistratura səviyyəsi üzrə yuxarıda qeyd etdiyimiz problemlərin araşdırılmasına, müasir təlim texnologiyalarının magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarına təsiri, başlıca vasitələrdən birinə çevrilməsi məsələlərinə ölkə üzrə aparılan pedaqoji tədqiqatlarda yer verilməmiş, ali təhsil pilləsi ilə bağlı olan bir sıra tədqiqatlarda isə yalnız bakalavriat səviyyəsi üzrə araşdırmalar öz əksini tapmışdır.

XX əsrin sonlarından başlayaraq Azərbaycan təhsilində həyata keçirilən sürətli modernləşmə bir sıra görkəmli Azərbaycan pedaqoqlarının əsərlərində yer almış, xüsusilə təlim texnologiyaları, səriştəli pedaqoji kadr hazırlığınınin həyata keçirilməsi ilə bağlı məqalələr, kitablar nəşr olunmuşdur. Pedaqoqlarımızdan prof. Ə.Ə.Ağayev, akad. H.H.Əhmədov, prof. Ə.X.Paşayev, prof. F.A.Rüstəmov, prof. A.O.Mehrabov, prof. R.L.Hüseynzadə, prof. A.N.Abbasov, prof. M.İ.İlyasov, prof.İ.Cəbrayilov, dos.A.M.Nəzərov, F.A.Əliyeva, Ü.R. Məmmədova, İ.Mustafayev və başqalarının adlarını qeyd edə bilərik. Xüsusilə prof. A.O.Mehrabovun “Səriştəli müəllim hazırlığının problemləri”, dos. Ə.Abbasov, Z.Zeynalov, R.Həsənovla birgə hazırladıqları “Pedaqoji texnologiyalar”, prof. M.İ.İlyasovun “Müəllim peşəkarlığı və pedaqoji səriştəliliyin müasir problemləri” adlı monaqrafiyaları müasir təlim texnologiyaları, səriştəli pedaqoji kadr hazırlığı ilə bağlı olduğundan problemin araşdırılması baxımından təqdirəlayiqdir. Müasir təlim texnologiyaları haqqında nəzəri biliklərin əldə olunmasında A.M.Nəzərovun “Müasir təlim texnologiyaları”, F.A.Əliyeva və Ü.R.Məmmədovanın birgə ərsəyə gətirdikləri eyni adlı “Müasir təlim texnologiyaları” dərs vəsaitləri geniş imkanlara malikdir. Dərs vəsaitlərində tədris prosesinin müəyyən komponentlərinin müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi baxımından yenilənməsi və təkmilləşdirilməsindən, xüsusilə fəal təlim texnologiyalarından, gənc müəllimlərin bu texnologiyaları tətbiq etmək bacarıqlarının formalaşdırılmasından bəhs edilsə də, gələcək müəllimlərin təlim texnologiyaları üzrə praktik bacarıq və vərdişlərinin qazanılması probleminə səthi toxunulmuşdur.

Prof. İ.Cəbrayilov qeyd edir ki, dünyada baş verən hadisələr, cəmiyyətin inkişaf dinamikası, həyatımızın bütüb sahələrinə təsir göstərən inteqrasiya, qloballaşma prosesləri müəllim hazırlığı işinə

yeni yanaşma tələb edir. *“Belə bir şəraitdə mütərəqqi prinsiplərin, müasir texnologiyaların, yeni metod və üsulların istifadəsi, yaradıcı tətbiqi və həyata keçirilməsi üçün çevik düşüncə tərzinə, yüksək intellektual potensiala malik müəllim kadrlarının hazırlanması vacibdir. Ona görə də pedaqoji kadr hazırlayan ali məktəblərdə təhsilin məzmunu gələcək müəllimin yeni texnologiyalara, təhsil sistemində yaranan innovasiyalara yiyələnmək metodikasını əhatə etməli, inkişafın stimullaşdırılmasına təkan verməlidir”*².

Müasir təlim texnologiyaları, onların pedaqoji kadr hazırlığına təsiri ilə bağlı Q.K.Selevko, N.V.Bordovskoy, M.M.Levina, V.S.Danyuşenkov, A.Y.Savelyev, F.Yanuşkeviç, L.V.Çerepanova, İ.V.Nikolayeva, İ.A.Qanıçeva, N.V.Nevodniçenko, E.B.Matorin, A.R.Vildanova, T.A.Boronenko, V.S.Fedotova, T.A.Voronova, N.Y.Kotvina, Q.Q.Tenyukova, E.Q.Xrisanova, P.A.Saidaxmetov, B.S.Ualixanova, J.K.Alıpbekova, G.P.Barnes, M.Cheng, R.Massirova, V.V.Savelyeva, J.Bisenbayeva, B.Atumtayeva, J.S.Safronova, Ember Benedikt, Lin Holdheyd, Meri Braunel, Abiqail Marshal Foley, Lorens İnqvarson, Kate Rayd, Sara Bakli, Elizabet Klaynhenz, Qlen Rouli, Ceof Masters və başqalarının tədqiqatlarını qeyd edə bilərik. Lakin bunlarda magistratura səviyyəsi üzrə pedaqoji kadr hazırlığında müasir təlim texnologiyalarının araşdırılması probleminə diqqət yetirilməmiş, bu istiqamətdə yalnız bir neçə məqalə işlənmişdir.

Təhlillər onu deməyə əsas verir ki, magistratura səviyyəsi üzrə pedaqoji kadr hazırlığında yeni təlim texnologiyalarından əmək bazarının tələblərinə cavab verən, gələcək nəslin tələblərini ödəyən pedaqoji kadrların hazırlanmasında istifadə artıq həyati zərurətə çevrilmişdir. Ali təhsilin magistratura səviyyəsi mövcud bütün ixtisaslaşmalar üzrə həm də pedaqoji kadrların hazırlanmasına şərait yaradır.

Magistratura səviyyəsi üzrə pedaqoji kadr hazırlığında müasir təlim texnologiyalarından istifadənin əhəmiyyətli rolu olduğu belə bir mövzuya müraciət etməyimizə səbəb olmuşdur.

Tədqiqatın obyektinə və predmetinə. Tədqiqatın obyektinə ali təhsil pilləsinin magistratura səviyyəsində təhsil prosesi, **predmetinə** isə

² Təhsilin modernləşdirilməsinin elmi-nəzəri problemləri / red. Q.Novruzov – Bakı: Mütərcim, – 2015. – 452 s.

magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmaları prosesində müasir təlim texnologiyalarından istifadə təşkil edir.

Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri. Tədqiqatın məqsədi ali pedaqoji təhsilin magistratura səviyyəsində, magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarında müasir təlim texnologiyalarının başlıca vasitələrdən biri olduğunu əsaslandırmaq, onlardan istifadə edərək yeni pedaqoji təfəkkürə malik, rəqabətəqabil və əmək bazarının tələblərinə cavab verən pedaqoji kadrların hazırlanması sistemini işləyib hazırlamaqdan ibarətdir.

Tədqiqatın vəzifələri:

- ali pedaqoji təhsilin magistratura səviyyəsi üzrə pedaqoji kadr hazırlığı və bu prosesdə müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi ilə bağlı elmi-pedaqoji ədəbiyyatın araşdırılması və təhlili;

- magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarında müasir təlim texnologiyalarının kredit sisteminin tələbləri baxımından rol və imkanlarının üzə çıxarılması;

- ali pedaqoji təhsil müəssisələrində magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmasında müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi üzrə təhsilin məzmununun, proqram, dərslük, dərs vəsaitlərinin imkanlarının üzə çıxarılması;

- magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarında ali pedaqoji təhsil müəssisələrində müasir təlim texnologiyalarından istifadə üzrə aparılan işlərin mövcud vəziyyətinin öyrənilib üzə çıxarılması;

- magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarında müasir təlim texnologiyalarının forma və metodlarının araşdırılması və təkmilləşdirilməsi;

- magistratura səviyyəsi üzrə pedaqoji kadr hazırlığında müstəqil işlərin təşkilinin rol və imkanlarının üzə çıxarılması və aparılan işlərin təkmilləşdirilməsi;

- pedaqoji kadr hazırlığının əsasını təşkil edən elmi-pedaqoji və elmi-tədqiqat təcrübələrində müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi üzrə aparılan nəzəri və praktik işlərin təkmilləşdirilməsi, yeni təkliflərin irəli sürülməsi.

Tədqiqat metodları. Tədqiqat prosesində nəzəri təhlil, pedaqoji müşahidə, müsahibə, təhlil-tərkib, anketləşdirmə, söhbət, şifahi

sorğu, pedaqoji situasiyanın yaradılması, tarixi-müqayisəli təhlil, pedaqoji eksperiment, riyazi-statistik və s. metodlardan istifadə olunmuşdur.

Müdafiyə çıxarılan əsas müddəalar:

1. Ali təhsil müəssisələrinin magistratura səviyyəsi üzrə pedaqoji kadr hazırlığının müasir dövrün tələblərinə cavab verməsi, rəqəbətəqabil, yeni təfəkkürə malik gələcək nəslin formalaşdırılmasında yeni təlim texnologiyalarının tədris prosesində tətbiqi zəruridir.

2. Ali məktəb pedaqogikası kursunun məzmununa veb təlim texnologiyalarının və İKT-nin imkanları fonunda yenidən işlənmiş formaların daxil edilməsi magistratura səviyyəsi üzrə pedaqoji kadr hazırlığında yeni təlim texnologiyalarının tətbiqi edilməsini zəruri edir.

3. Müasir təlim texnologiyaları vasitəsilə magistratura səviyyəsi üzrə pedaqoji kadr hazırlığında yüksək nəticələrin əldə olunması, keyfiyyət göstəricisinin yüksəldilməsi, səriştəli müəllim kadrlarının hazırlanması ali pedaqoji təhsil müəssisələrinin maddi-texniki bazasının, tədris resurslarının, İKT ilə təchizatının yenilənməsi və onların dövrün tələblərinə uyğunlaşdırılması ilə bilavasitə bağlıdır.

4. Ali məktəb müəllimlərinin yeni təlim texnologiyaları ilə bağlı bilik, bacarıq və vərdislərinin mütəmadi olaraq təkmilləşdirilməsi, yenilənməsi, mühazirə və praktik məşğələlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsində zəruri amillərdən biridir.

5. Təhsilin magistratura səviyyəsində elmi-pedaqoji kadr hazırlığının zamanın, əmək bazarının tələblərinə cavab verməsi və mobilliyin yüksəldilməsi məqsədilə hər bir ixtisaslaşmanın tədris planına "Müəllim hazırlığı və müasir təlim texnologiyaları" adlı kursun daxil edilməsi vacib amillərdəndir.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. Magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarında yeni təlim texnologiyalarının mühüm vasitə olması, pedaqoji kadr hazırlığında onların rolu və imkanları üzə çıxarılmış, bu işin təkmilləşdirilməsi üçün metodika hazırlanmış və yeni təkliflər irəli sürülmüşdür.

Tədqiqatın nəzəri və praktiki əhəmiyyəti. Magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlığında müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi və ona yaradıcı yanaşmada tədris prosesinin məzmunu, məqsədi,

forma və vasitələri ilə bağlı irəli sürülən nəzəri fikirlər ali məktəb pedaqogikasının nəzəri kursunu daha da zənginləşdirəcək, kursun strukturunda və məzmununda yeniliklərə səbəb olmaqla daha səriştəli, dövrün, əmək bazarının tələblərinə cavab verən, yeni təfəkkürə malik, pedaqoji prosesə yaradıcı yanaşan pedaqoji kadrların hazırlanmasına təkan verəcəkdir.

Tədqiqatın praktik əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, tədqiqat prosesində əldə olunan praktik nəticələr ali məktəb pedaqogikası kursu üzrə yeni yazılacaq proqram, dərslik, dərs vəsaitlərinin hazırlanmasında, tədrisində, mühazirə və seminar məşğələlərinin səmərəli, müasir dövrün tələblərinə cavab verən formada təşkili və aparılmasında mühüm rol oynaya biləcəkdir.

Aprobasiyası və tətbiqi. Tədqiqatın nəticələri müəllifin Bakı Mühəndislik Universitetində (keçmiş QU) (2013, 2014, 2016-cı illər), Azərbaycan Dövlət pedaqoji Universitetində (2013-cü il), Naxçıvan Dövlət Universitetində (2016-cı il) və Kanadada (2014-cü il) keçirilən beynəlxalq konfranslarda, simpoziumlarda, ADPU, BSU və BMU-nun (keçmiş QU) pedaqogika kafedralarında, magistrantlar qarşısında etdiyi çıxışlarda, Azərbaycan Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının tövsiyə etdiyi nəşrlərdə çap etdirdiyi 7 məqalə (biri xaricdə) və 6 məruzə tezisində öz əksini tapmışdır.

Dissertasiya işinin yerinə yetirildiyi təşkilatın adı. Dissertasiya Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun “Təhsil nəzəriyyəsi və tarixi” şöbəsində yerinə yetirilmişdir.

Dissertasiya işinin struktur bölmələrinin ayrılıqda həcmi qeyd edilməklə dissertasiyanın işarə ilə ümumi həcmi. Dissertasiya işi 8 paragrafı əhatə edən 2 fəsil, nəticə və təkliflər, ədəbiyyat siyahısı, əlavələr, ixtisarlar və şərti işarələrdən ibarətdir. Giriş – 20124 işarə, 10 səhifə, I fəsil 95161 işarə, 49 səhifə (1.1. – 21140 işarə, 10 səhifə; 1.2. – 21819 işarə, 11 səhifə; 1.3. – 22115 işarə, 13 səhifə; 1.4. – 30087 işarə, 15 səhifə), II fəsil 141656 işarə, 78 səhifə (2.1. – 37002 işarə, 21 səhifə; 2.2. – 30478 işarə, 18 səhifə; 2.3. – 43632 işarə, 22 səhifə; 2.4. – 30544 işarə, – 17 səhifə), nəticə və təkliflər 8677 işarə, 5 səhifə, istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı – 15 səhifə, əlavələr 8 səhifə, ixtisarlar və şərti işarələr 1 səhifə olmaqla dissertasiya işi ümumilikdə 266273 işarə, 167 səhifədir.

İŞİN MƏZMUNU

Girişdə mövzunun aktuallığı əsaslandırılmış, onun işlənmə səviyyəsi, məqsəd və vəzifələri, elmi yeniliyi, nəzəri və praktik əhəmiyyəti, müdafiəyə çıxarılan müddəalar, aprobeasiyası və tətbiqi, işin strukturu öz əksini tapmışdır.

Birinci fəsil “Magistrantların yeni təlim texnologiyaları vasitəsilə müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanması probleminin öyrənilməsinin nəzəri-metodoloji əsasları” adlanır və dörd paragrafdan ibarətdir. **Birinci paragraf “Magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmaları pedaqoji problem kimi”** adlanır. Burada “Magistr” dərəcəsinin tarixinə qısa nəzər salınır, Azərbaycanda ikipilləli ali təhsilə keçid, magistratura təhsili və magistr dərəcələrinin verilməsi ilə bağlı olan sənədlər təhlilə cəlb olunur, bir sıra pedaqoqlar tərəfindən işlənilib hazırlanmış peşə-pedaqoji hazırlıq konsepsiyaları, ali təhsil müəssisələrində problemlə bağlı vəziyyət təhlil edilir, magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlığının çatışmamazlıqları və onların aradan qaldırılması istiqamətləri göstərilir.

Pedaqoji fəaliyyət magistrlərin peşə fəaliyyəti növlərindən biri kimi təsbit edilsə də, ona hazırlığın mahiyyəti faktiki olaraq açıqlanmamışdır. Dissertasiyada bu kontekstdə problemin həlli istiqamətləri qeyd edilir.

İkinci paragraf “Müasir təlim texnologiyaları” anlayışının mahiyyəti və onun tarixi-pedaqoji aspektləri və təsnifatı adlanır. Bu paragrafda “texnologiya” anlayışının mahiyyəti və məzmunu haqqında məlumat verilir. Onun yarandığı dövrdən bugünədək məzmununda baş verən dəyişikliklərə, onları yaradan səbəblərə toxunulur. “Təhsildə texnologiyalar” termininin “təhsil texnologiyaları” termininə, sonra da “təlim texnologiyaları” termininə doğru təkamül etməsinin onun məzmununda baş verən dəyişikliklərlə bağlı olması qeyd olunur. Bu, 4 dövrü əhatə edir:

- birinci dövr (1920-1940-cı illər);
- ikinci dövr (1950-1960-cı illər);
- üçüncü dövr (1970-1980-ci illər);
- dördüncü dövr (1990-cı ildən indiyə kimi).

Bu paraqrafta bir sıra pedaqoqların müasir təlim texnologiyaları, onların təsnifatı ilə bağlı fikirləri təhlil olunur, münasibət bildirilir.

“Magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarında yeni təlim texnologiyalarından istifadə üzrə real vəziyyət” adlanan üçüncü paraqrafta ölkə üzrə ADPU, BSU və BMU (keçmiş QU) ali təhsil müəssisələrində yeni təlim texnologiyalarından istifadə üzrə real vəziyyət araşdırılır, atılan addımlar ümumiləşdirilərək qeyd olunur. Problemlə bağlı ali məktəb müəllimlərinin məlumatlılıq səviyyəsini üzə çıxarmaq üçün müvafiq kafedraların müəllimləri ilə sorğunun keçirildiyi və nəticələri haqda məlumat verilir. Sorğuda 42 ali məktəb müəllimi iştirak etmişdir.

Pedaqoji eksperimentin müəyyənədicisi mərhələsinin gedişi göstərdi ki, ali pedaqoji təhsil müəssisələrində çalışan müəllimlərin müasir təlim texnologiyaları, onların mahiyyəti, məzmunu, pedaqoji kadr hazırlığında onların tətbiqi ilə bağlı məlumatlılıq səviyyələri dəqiq və geniş deyildir. Cavablar təhlil olunub ümumiləşdirilərkən bizi qane edən cavablar “yüksək”, qismən qane edənlər “orta” və heç qane etməyənlər isə “aşağı” adlandırılaraq aşağıdakı cədvəldə verilmişdir.

Cədvəl 1

Müasir təlim texnologiyaları və onların magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmasında rolu ilə bağlı ali məktəb müəllimlərinin məlumatlılıq səviyyələri

№	Suallar	Cavablar (%-lə)		
		Yüks.	Orta	Aşağı
1	2	3	4	5
1.	“Müasir təlim texnologiyaları” anlayışını necə başa düşürsünüz?	12	36	52
2.	Müasir təlim texnologiyalarının mahiyyəti və məzmunu ilə bağlı fikirləriniz?	18	32	50
3.	Müasir təlim texnologiyalarını magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarına təsir göstərən vasitələrdən biri hesab edirsinizmi?	40	35	25

Cədvəl 1-in ardı

1	2	3	4	5
4.	Magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarında müasir təlim texnologiyalarından istifadə edirsinizmi?	20	24	56
5.	Magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarında ali məktəb müəllimlərinin hansı müasir təlim texnologiyalarından istifadə etmələrini məqsəduyğun hesab edirsiniz?	18	20	62
6.	Müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi üçün auditoriyaların texniki təminatı sizi qane edirmi?	50	30	20
7.	Müasir təlim texnologiyalarından istifadə etməkdə sizə nələr mane olur?	45	30	25
8.	Müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi üçün texniki təminat qənaətbəxş olmasa da, müəllim özü təlim prosesinə kreativ yanaşaraq fərqli texnologiya tətbiq etməlidir, yoxsa ənənəvi təlim texnologiyasını seçməlidir?	30	30	40
9.	Müasir təlim texnologiyaları ilə bağlı magistrantlara hansı məsləhətləri və praktik tapşırıqları verirsiniz?	25	30	45
10.	Dərslərinizdə müasir təlim, yoxsa ənənəvi təlim texnologiyalarına üstünlük verirsiniz?	16	25	59
Yekun		27,4	29,2	43,4

Cədvəldən aydın görünür ki, respondentlərin cəmi 27,4 faizi yüksək cavab nümayiş etdirə bilmişlər. 29,2 faiz orta səviyyəli, 43,4 faiz isə aşağı səviyyəli cavablar vermişlər. Müasir dövrün pedaqoji kadr hazırlığında ali məktəb müəllimlərinin qarşısında qoyduğu

tələblər baxımından bu nəticələr qənaətbəxş deyildir.

Problemlə bağlı magistrantlarla da analoji anket sorğusu keçirilmişdir. Nəticələr onu deməyə əsas verir ki, magistrantlar arasında da müasir təlim texnologiyalarının mahiyyətini başa düşməyən, tətbiqi ilə bağlı nəzəri və praktiki bilik bacarıqlara malik olmayanlar az deyildir.

Dördüncü paraqraf “Magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarında müasir təlim texnologiyalarının pedaqoji imkanları” adlanır. Paraqrafta qeyd olunur ki, magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmasında bu və ya digər təlim texnologiyasının açar biləcəyi pedaqoji imkanlar aşağıdakı müddəalar nəzərə alınmaqla daha əlverişli şəkildə reallaşdırıla bilər:

1. Magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanması prosesi müəllim peşəsinin spesifikasiyası nəzərə alınmaqla qurulmalıdır. Hazırkı dövr müasir mütəxəssislərdən problemlə, yaradıcı, qəfil yaranan məsələləri həll etmək bacarıqları tələb edir.

2. Magistrant tədris və gələcək peşə fəaliyyətinin subyektidir, şəxsiyyətin subyekt olaraq inkişafını hədəf götürür, əməkdaşlıq edilir.

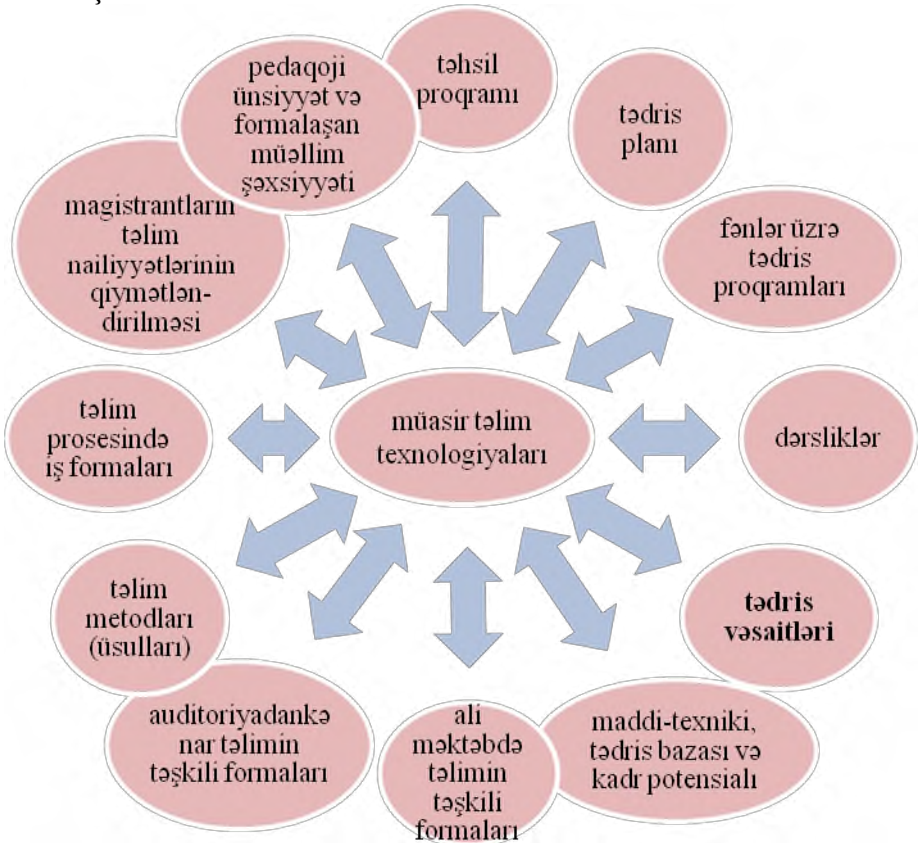
Dissertasiyada daha səmərəli hesab edilən aşağıda göstərilən müasir təlim texnologiyalarının bəzilərinin pedaqoji imkanlarına nəzər salınmışdır.

- Modul təlim texnologiyası;
- Multimedia təlim texnologiyaları;
- Əməkdaşlıq təlim texnologiyaları - fəal təlim texnologiyası;
- Oyun texnologiyaları - rollu oyun texnologiyası;
- Layihə təlim texnologiyası və s.

Belə bir nəticəyə gəlinmişdir ki, bütün təlim texnologiyaları bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədədir. Müasir müəllimin peşə hazırlığı prosesində yeni təlim texnologiyalarından kompleks şəkildə istifadə olunmalı, bütövlükdə təlim kursu əhatə edilməli və müxtəlif fənlərin tədrisində həyata keçirilməlidir.

İkinci fəsil “Müasir təlim texnologiyaları vasitəsilə magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanması işinin praktik həlli yolları” adlanır və dörd paraqraftan ibarətdir. “Magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarında tədris prosesinin

imkanları və onların reallaşdırılması yolları” adlanan birinci paragrafda göstərilir ki, təlim texnologiyasının strukturuna daxil olan hər bir komponenti (təlimin məqsədindən qiymətləndirməyədək) bir-biri ilə çox sıx qarşılıqlı əlaqədə olmaqla tam bir sistem təşkil edir. Bunun üçün də tədris prosesinin öz əksini tapdığı və realizə olunduğu hər bir komponentində müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi, onlardan istifadə məqamları, bütün bunların magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarında nə dərəcədə rol oynadığı aydınlaşdırılmışdır.

Şəkil 1. Müasir təlim texnologiyaları vasitəsilə magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarının strukturu

Araşdırma aparılan ADPU, BSU, BMU-da (keçmiş QU-da) magistratura səviyyəsi üzrə “Pedaqogika nəzəriyyəsi və tarixi” və “İbtidai sinifdə tədrisin metodika və metodologiyası” ixtisaslaşmalarının tədris planlarının müasir təlim texnologiyaları vasitəsilə müəllim hazırlığında hansı imkanlara malik olduqlarını aydınlaşdırmaq üçün tədris planlarında öz əksini tapmış fənlərin müasir təlim texnologiyaları vasitəsilə müəllim hazırlığına bilavasitə və bilvasitə şərait yaratması üzə çıxarılmışdır.

Məsələ ilə bağlı bir neçə xarici ali təhsil müəssisələrinin (Notinqam, Harvard və Moskva Dövlət Pedaqoji Universiteti) magistratura səviyyəsi üzrə müəllim hazırlığını həyata keçirən ixtisaslaşmalarının tədris planları nəzərdən keçirilmiş və pedaqoji ali təhsil müəssisələrimiz üçün faydalı olan cəhətlər üzə çıxarılmış, müəyyən təkliflər irəli sürülmüşdür.

Araşdırma aparılan pedaqoji ali təhsil müəssisələrinin fənn proqramlarının məzmunu təhlil edilmiş, təkliflər irəli sürülmüşdür.

Yeni fənn kurikulumları ilə ənənəvi fənn proqramlarının quruluşu müqayisə edilmiş, yaratmış olduğu imkanlar, onların yeni formatda işlənilib hazırlanmalarının əhəmiyyəti, yeni tədris vəsaitlərinin müasir təlim texnologiyaları vasitəsilə pedaqoji kadr hazırlığında oynadığı rol müəyyənləşdirilmişdir.

İkinci fəslin ikinci paragrafi “Magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarının forma və metodları” adlanır. Bu paragrafda magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmasında əsas vasitələrdən biri olan təlimin təşkili formalarının düzgün seçilməsi və onların imkanlarından səmərəli istifadə edilməsindən bəhs edilir. Bir sıra yeni təlimin təşkili formaları və onlardan istifadə təklif edilir.

Müasir təlim texnologiyaları tətbiq edilməklə fəal və interaktiv təlim metodlarının imkanları üzə çıxarılır.

Müasir təlim texnologiyaları tətbiq edilməklə eksperimental qrupda, ənənəvi təlim texnologiyaları tətbiq edilməklə kontrol qrupda keçirilən mühazirə məşğələlərinin nəticələrini müqayisə edək:

Cədvəl 2

Təlim texnologiyalarının tətbiqi ilə bağlı magistrantların tədris prosesində izlənən dinamikası

Qruplar	Tələbə. sayı	Eksperimentdən əvvəl		Eksperimentdən sonra	
		Rəqəmlə və %-lə		Rəqəmlə və %-lə	
		qənaət-bəxş	q/qənaət bəxş	qənaət-bəxş	q/qənaət bəxş
1	2	3	4	5	6
Eksperimental	18	5 (27,8%)	13 (72,2%)	11 (61,1%)	7 (38,9%)
Kontrol	25	9 (36%)	16 (64%)	13 (52%)	12 (48%)
Cəmi:	43	14 (32,6%)	29 (67,4%)	24 (55,8%)	19 (44,2%)

Eksperimentdə 43 nəfər magistrant iştirak etmişdir. Nəticələri müqayisə etdikdə görürük ki, pedaqoji eksperimentin aparılması nəticəsində magistrantların müasir təlim texnologiyalarına əsaslanan və müasir təlim metodlarının tətbiqi ilə həyata keçirilən dərslərdə keyfiyyət göstəricisi yüksəlmişdir. Bu dəyişiklik eksperimental qruplarda 33,3%, kontrol qruplarda isə 16% (fərq: 17,3%) olmuşdur. Ümumi nəticədə isə fərq 22,2 % olmuşdur. Bu da onu sübut edir ki, müasir təlim texnologiyalarının əsasında duran fəal və interaktiv metodların təlim prosesində tətbiqi magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarında yüksək nəticələrin əldə olunmasına şərait yaradır.

İkinci fəslin üçüncü paragrafı **“Magistr hazırlığında müstəqil işlərin təşkili müəllim hazırlığının əsas amili kimi”** adlanır.

Müstəqil işlər müasir təlim texnologiyaları vasitəsilə magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarında nəzəri, metodik-praktik bilik, bacarıq və vərdişlərin qazanılmasına şərait yaradır, gənc müəllimlərə və tədqiqatçılara hazır biliklərin verilməsindən daha çox “bilikləri müstəqil əldə etmək” yollarını öyrədir.

Müstəqil işlərin yerinə yetirilməsində müxtəlif yeni təlim texnologiyalarından istifadə olunur. Bu texnologiyalardan müstəqil işlərin yerinə yetirilməsi ilə bağlı daha çox tətbiq imkanı qazananlara MOODLE (Modul), İnternet təlim texnologiyaları: WebQuest (Veb-quest), virtual səyahət, mövzu üzrə məlumatın axtarış sistemlərindən istifadə edilərək araşdırılması, onlayn testləşdirmə dərsləri, Cloud Computing (Bulud hesablamaları), elektron potfolio təlim texnologiyası və s. daxildir. Sadalanan texnologiyalardan hər hansı birinin tətbiqi müəllimdən ilk növbədə zəngin kompüter, internetdən, onun imkanlarından məharətlə istifadə etmə və bu bilik və bacarıqları gələcəyin müəllimlərinə aşılamaq üzrə bacarıq və vərdişlərin olmasını tələb edir.

Veb-quest təlim texnologiyası vasitəsilə müstəqil işlərin icrasında yüksək nəticələr əldə etməyin mümkün olduğu qeyd edilir. Magistr dissertasiyasının hazırlanması və müdafiəsi prosesinin bu təlim texnologiyası əsasında həyata keçirilməsi təklif olunur.

“Magistrantların pedaqoji təcrübəsində müasir təlim texnologiyalarından istifadə pedaqoji fəaliyyətə hazırlığın vasitəsi kimi” paraqrafında pedaqoji təcrübənin magistrantların yalnız nəzəri deyil, həm də təcrübi olaraq hazırlanmalarını təmin edən təhsil-tərbiyənin təşkili formalarından biri olduğu qeyd edilir.

Problemlə bağlı real vəziyyət öyrənilmiş, kollektivə müəyyən məsləhətlər, məlumatlar çatdırılmış, eksperiment həyata keçirilmişdir.

Eksperimentdə 39 magistrant iştirak etmişdir. Nəticədə eksperimental qrupda əvvəlki illərdə təcrübəçi magistrantlarda müşahidə olunan süstlük, prosesə sadəcə olaraq təcrübə üçün ayrılmış vaxtın tamamlanması kimi baxılması aradan qaldırılmış, sınaq dərslərinin daha kreativ şəkildə, yeni təlim texnologiyaları tətbiq olunmaqla təşkilinə, magistrantın təcrübə portfoliosunun maraqlı yaradıcılıq məhsulları ilə daha zəngin şəkildə təqdim olunmasına maraq artmış, gələcəkdə pedaqoji sahədə fəaliyyət göstərmək motivasiyası yüksəlmişdir.

Cədvəl 3

Təcrübələrdə müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi ilə bağlı magistrantların pedaqoji fəaliyyət üzrə bilik və bacarıqlarının, müəllimlik peşəsinə münasibətinin dinamikası

Qruplar	Tələbələr sayı	Eksperimentdən əvvəl		Eksperimentdən sonra	
		Rəqəmlə və %-lə		Rəqəmlə və %-lə	
		qənaət-bəxş	q/qənaət bəxş	qənaət-bəxş	q/qənaət bəxş
1	2	3	4	5	6
Eksperimental	18	5 (27,8%)	13 (72,2%)	11 (61,2%)	7 (38,8%)
Kontrol	21	6 (28,6%)	15 (71,4%)	10 (47,6)	11 (52,4%)
Cəmi:	39	11 (28,2%)	28 (71,8%)	21 (53,8%)	18 (46,2%)

Bu dəyişiklik ekperimental qruplarda 33,4%, kontrol qruplarda isə 19% (fərq: 14,4%) olmuşdur. Ümumi nəticədə isə dəyişiklik 25,6% olmuşdur.

Pedaqoji eksperimentin yekun mərhələsində (yoxlayıcı eksperiment) 125 nəfər magistrantın (61 nəfər eksperimental, 64 nəfər kontrol) müasir təlim texnologiyalarına aid məlumatlılıq səviyyələrində və onların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmaları ilə bağlı yiyələndikləri bilik, bacarıq və vərdislərdə müşahidə olunan dəyişiklikləri aşkara çıxarmağa çalışdıq. Bunun üçün həm anket-sorğu materiallarından, həm də müşahidə nəticəsində əldə etdiyimiz materiallardan istifadə etdik. Magistrantların cavabları ümumiləşdirilmiş və aşağıdakı cədvəldə öz əksini tapmışdır.

Cədvəl 4**Magistrantların müasir təlim texnologiyaları vasitəsilə müəllimlik fəaliyyətə hazırlanmasının dinamik göstəriciləri**

Qruplar	Sayı	Səviyyələr - %-lə					
		Yüksək		Orta		Aşağı	
		Eks. əvvəl	Eks. sonra	Eks. əvvəl	Eks. sonra	Eks. əvvəl	Eks. sonra
1	2	3	4	6	7	8	9
Eksperiment	61	20,3	44,6	32,4	35,2	47,3	20,2
Kontrol	64	19,1	25,8	30,2	32,4	50,7	41,8
Cəmi	125	19,25	42,05	33,8	38,3	46,95	19,65

Cədvəldən aydın olur ki, pedaqoji eksperimentin keçirilməsindən sonra magistrantların müasir təlim texnologiyaları, onların mahiyyəti və məzmunu, növləri, tətbiqi ilə bağlı fikirlərində, dəyişikliklər olmuşdur. Onların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarında praktik irəliləyiş də özünü göstərə bilmiş, müvafiq bacarıq və vərdişlər qazanılmışdır. Eksperimentdən sonra yüksək səviyyə üzrə magistrantların sayında eksperimental qruplarda 24,3% (kontrol qrupda 6,7%), orta səviyyəli qrupda 2,8% (kontrol qrupda 2,2%) artım olmuşdur. Bunların müqabilində eksperimental qruplarda olan aşağı səviyyəli hesab etdiyimiz magistrantların sayı 47,3%-dən enərək, 20,2% (fərq 27,1%), kontrol qrupda isə bu dəyişiklik (yəni azalma) 8,9% təşkil etmişdir. Eksperimentdən sonra yüksək səviyyəli qrupda kontrol qrupla müqayisədə eksperimental qrupda artım 18,8% olmuşdur. Nəticələr onu deməyə əsas verir ki, tədqiqatın əvvəlində müəyyənləşdirdiyimiz fərziyyə özünü doğrultmuş və müsbət nəticələr əldə olunmuşdur.

Apardığımız tədqiqat işi aşağıdakı **nəticələrə** gəlməyə əsas vermişdir:

1. Pedaqoji kadr hazırlığında uğurlu nəticələrin əldə olunması, keyfiyyət göstəricilərinin yüksəlməsi üçün hazırda beynəlxalq standartlar əsas götürülməklə tədris prosesində başlıca vasitələrdən biri olan müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi həyata keçirilir.

2. Təhsil sahəsində həyata keçirilən sistemli tədbirlər “Təhsil sahəsində İslahat Proqramı” (1999), 2005-ci ildən Boloniya prosesinə qoşulma, Avropa Transfer Kredit Sisteminə keçid, “Təhsil Haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu” (2009-cu il), “2009-2013-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının ali təhsil sistemində islahatlar üzrə Dövlət Proqramı”, “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası (2012-ci il), “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə dövlət strategiyası” (2013-cü il) və s. təhsil müəssisələrində müasir təlim texnologiyalarının tətbiqinin təmin olunmasını zərurətə çevirmişdir.

3. İndi əmək bazarı üçün yalnız ənənəvi təlim texnologiyalarından istifadə etməklə pedaqoji kadr hazırlamağın mümkün olmadığını nəzərə alaraq, ənənəvi ilə yeni təlim texnologiyalarının sintezinə üstünlük verilmiş, dünya təhsil təcrübəsində aktuallıq qazanmış veb təlim, problemlə təlim, fəal təlim, rollu oyun, müəllif, layihə, elektron portfolio və s. təlim texnologiyalarından istifadə edilmişdir. Nəticədə pedaqoji fəaliyyətə hazırlanan magistrantlar yeni ümummədəni və peşə kompetensiyalarına yiyələnmiş olurlar.

4. Yeni təlim texnologiyaları gələcək müəllimlərin pedaqoji sahədə nəzəri və praktiki bilik, bacarıq və vərdişlər əldə etmələri ilə yanaşı, həyati bilik, bacarıq və vərdişlər qazanmalarına da şərait yaradır, dərin təfəkkürə malik, beynəlxalq tələblərə cavab verən, rəqabətqabiliyyətli mütəxəssislər olaraq formalaşmalarına səbəb olur.

5. Universitetlərin maddi-texniki, elmi-pedaqoji bazasının, tədris prosesinin məzmununun əks olunduğu sənədlərin tərtibində qayda və tələblərin, təlim metodlarının, ali məktəblərdə təlimin təşkili formalarının, təlim prosesində iş formalarının, pedaqoji kadrların tədris prosesinə nəzəri, o cümlədən psixoloji hazırlığının, auditoriyadankənar təlimin təşkili formalarının yenilənməsi, beynəlxalq bazarın tələblərinə uyğunlaşdırılması magistr hazırlığında xüsusi yer tutur.

6. Ali məktəb müəllimlərinin magistrantların pedaqoji fəaliyyətə yüksək səviyyədə hazırlanmaları üçün tədris prosesində yalnız fəal və informasiya (kompyüter) təlim texnologiyalarının imkanları ilə kifayətlənməməsi, mövcud olan yüzdən artıq texnologiyaların bir qisminin tətbiqi ilə bağlı magistrantlarda bilik, bacarıq və vərdişlərin formalaşdırılması imkanlarından faydalanmaları həyati zərurətə çevrilmişdir.

7. Magistratura səviyyəsi üzrə hazırlanan gələcək pedaqoji kadrların müasir standartlara cavab vermələri üçün, öncə onların hazırlığı ilə məşğul olan ali məktəb müəllimləri, eyni zamanda da ali təhsil müəssisəsinin maddi-texniki bazası, İKT, ağıllı lövhələrlə, təlimin yeni texniki vasitələrilə təchizatı və s. həmin tələblərə cavab verməsi zəruri şərtlərdəndir.

8. Magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarında vasitə olaraq müasir təlim texnologiyalarından istifadə pedaqoji peşə hazırlığının əsasında duran pedaqogika fənninin problemlə bağlı magistratura səviyyəsi üzrə məzmununun və tədrisinin daha da modernləşdirilməsini tələb edir.

9. Müasir təlim texnologiyaları fonunda yeni təlim metodlarına üstünlük verilməsi magistrantların pedaqoji kadr kimi hazırlanmalarında əvəzedilməz rol oynayan idraki, hissi-emosional və ünsiyyət bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi və formalaşdırılmasında əlverişli təsir imkanlarına malikdir.

10. Müasir təlim texnologiyaları vasitəsilə magistrantların pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmasında müstəqil işlər geniş imkanlara malikdir. Tədris planları üzrə nəzərdə tutulan müstəqil iş saatlarından, magistratura səviyyəsi üzrə auditoriya və müstəqil iş saatları nisbətinin təkmilləşdirilməsindən səmərəli şəkildə istifadə edilməsi, pedaqoji kadr hazırlığında yüksək nəticələr əldə olunmasında mühüm yer tutur.

Tədqiqat zamanı əldə olunmuş nəticələrə əsasən irəli sürülmüş aşağıdakı **təkliflərin** nəzərə alınmasını vacib və məqsədəuyğun hesab edirik:

1. Pedaqoji texnologiyaların, o cümlədən müasir təlim texnologiyalarının müəllim kadrlarının hazırlanmasında oynadığı rol, malik olduğu imkanlar nəzərə alınaraq, bu istiqamətdə kadrların hazırlanması üçün Amerika, Avropa pedaqoji ali təhsil müəssisələrində olduğu kimi Azərbaycanda da təlim texnologiyaları ilə bağlı müvafiq

ixtisaslar üzrə kadr hazırlığının həyata keçirilməsi (Məsələn: Təlim, təhsil və texnologiya ixtisası-Nottingam Universiteti, Texno-logiya İnnovasiya və Təhsil ixtisası-Harvard Universiteti kimi).

2. Pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmaqla bağlı yüksək nəticə göstərmiş magistrlərə elə bir status verilməli, elə bir şərait yaradılmalıdır ki, onlar çətinlik çəkmədən orta və ali təhsil müəssisələrində tədrislə məşğul ola bilsinlər.

3. Pedaqoji fəaliyyətə hazırlanan magistrantların müasir təlim texnologiyaları, müəllim hazırlığı ilə bağlı qabaqcıl və yerli mütəxəssislər tərəfindən təşkil edilən seminar və kurslarda, qabaqcıl müəllimlərin təcrübəsinin öyrənilməsi və yayılması ilə bağlı görüşlərdə iştirakının təmin edilməsi.

4. Xarici dil və psixologiya fənlərinin imkanlarından istifadə olunması, həmin fənlərin məzmununa müasir təlim texnologiyaları, bu texnologiyaların tətbiqinin tədris prosesinə, təhsilverən və təhsilalanın münasibətlərinə, psixologiyasına təsiri və s. mövzuların daxil edilməsi.

5. Pedaqoji sahə üzrə hazırlanan magistrantların müasir dövrün və əmək bazarının tələblərinə cavab verməsi üçün müvafiq ixtisasların tədris planlarına “Müəllim hazırlığı və müasir təlim texnologiyaları” adlı fənn daxil edilməsi.

6. Nəzəri tədris kursunun, müstəqil iş növlərinin yerinə yetirilməsi zamanı magistrantların özləri tərəfindən müasir təlim texnologiyalarının tətbiqinə və bu istiqamətdə praktik bacarıq və vərdişlər qazanmalarına şəraitin yaradılması. Auditoriya saatlarına nisbətdə müstəqil iş saatlarının artırılması və müvafiq müasir təlim texnologiyalarının seçilməsi.

7. Təcrübələrin keçirilmə vaxtının qeyd olunan şəkildə dəyişdirilməsi (I tədris ilinin yaz semestrində elmi-tədqiqat təcrübəsi və II tədris ilinin payız semestrində elmi-pedaqoji təcrübə) nəticəsində magistrantların əvvəlcədən dissertasiyanın yazılması qaydaları ilə tanış olması, müəllim hazırlığı, müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi ilə bağlı əldə etdikləri bilik, bacarıq və vərdişlərinin daha da təkmilləşdirilməsi, keyfiyyət göstəricilərinin yüksəlməsi, dissertasiya ilə bağlı eksperimentlərin öncədən təşkili və nəticələrinin magistr işlərində öz əksini tapması.

8. Magistrantların elmi-tədqiqat təcrübəsi zamanı müasir təlim texnologiyaları, onların tətbiqi ilə bağlı əldə etdiyi nəticələrin təhsilin məzmununun əks olunduğu sənədlərin təkmilləşdirilməsi, təkliflərin hazırlanmasında istifadə üzrə iştiraklarının təmin edilməsi.

9. Magistratura səviyyəsi üzrə pedaqoji kadr hazırlığında müasir təlim texnologiyalarından istifadə ali məktəb pedaqogikasının məzmununun, onun tədrisinin dövrün tələblərinə uyğun modernləşdirilməsini də zərurətə çevirmişdir. Magistratura səviyyəsi üzrə pedaqoji ixtisaslaşmaların tədris planlarına yenidən baxılması, müasir təlim texnologiyaları, İKT-nin təhsildə tətbiqi, təlimin yeni texniki vasitələri, pedaqoji kadr hazırlığında onların rol və imkanları ilə bağlı fənlərin tədris planlarına daxil edilməsi.

İddiaçı dissertasiyanın məzmununu, əsas elmi ideyalarını və alınan nəticələri özündə əks etdirən aşağıdakı **əsərlərin** çarına nail olmuşdur:

1. Zeynalı, A.Ş. Magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanması işinin metodoloji problemləri. Bakı: Pedaqoji Universitet Xəbərləri, 2015. № 3, s.519-523.

2. Zeynalı, A.Ş. Magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmasında modul və fəal təlim texnologiyalarından istifadə imkanları. Bakı: Azərbaycan Respublikası Təhsil Problemləri İnstitutu, Elmi əsərlər, 2016. c. 83, № 1, s.232-238.

3. Zeynalı, A.Ş. Magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmasında multimedia və layihə texnologiyalarının tətbiqi. Bakı: Azərbaycan Respublikası Təhsil Problemləri İnstitutu, Elmi əsərlər, 2016. c. 83, № 2, s.240-245.

4. Zeynalı, A.Ş. Magistrantların müasir təlim texnologiyaları vasitəsilə müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarında pedaqoji ali təhsil müəssisələrinin maddi-texniki, tədris bazası və kadr potensialının imkanları. Bakı: Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri (Ali məktəblərarası elmi məqalələr məcmuəsi), 2016. № 4, s.335-342.

5. Зейналлы, А.Ш. Didactic potential of game technologies. Херсон: Збірник наукових праць, «Педагогічні науки», 2016. вип. LXXI, т. 1, с.24-29.

6. Zeynalı, A.Ş. Magistrantların müasir təlim texnologiyaları

vasitəsilə pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmalarında veb-kvest texnologiyasının rolu və yaratdığı imkanlar. Bakı Qızlar Universitetinin “Elmi əsərlər”i, 2018. №3(35), s.157-163.

7. Zeynalı, A.Ş. İnformasiya - kommunikasiya texnologiyalarının təhsilə tətbiqi. Azərbaycan Respublikası Təhsil Problemləri İnstitutu, 2018. c. 85, №6, s.237-243.

8. Zeynalı, A.Ş. Magistratura pilləsində interaktiv təlim texnologiyalarından istifadənin müəllim hazırlığına səmərəli təsiri. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 90-cı ildönümünə həsr olunmuş “Müəllim hazırlama siyasəti və problemləri” Beynəlxalq simpoziumu, Bakı: Copyright, 3-4 may, 2013, s. 15-17.

9. Zeynalı, A.Ş. Magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarında interaktiv təlim metodlarının rolu. Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 90-cı ildönümünə həsr olunmuş Gənc tədqiqatçıların I Beynəlxalq elmi konfransı, Bakı: Nurlar, 25-27 aprel, 2013, s. 617- 619.

10. Zeynalı, A.Ş. Magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarının intensivləşdirilməsində interaktiv təlim texnologiyalarından istifadə. Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 91-ci ildönümünə həsr olunmuş Gənc tədqiqatçıların II Beynəlxalq elmi konfransı, Bakı: Nurlar, 18-19 aprel, 2014, s. 425- 426.

11. Zeynalı, A.S. The significance of the interactive technologies in the students of master degree to teaching activity. Science, Technology and Higher Education, Canada, 30th january, 2014, p. 168-171.

12. Zeynalı, A.Ş. Magistrantların müasir təlim texnologiyaları vasitəsilə müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmalarında tədris prosesinin imkanları. “Azərbaycanda təhsil siyasətinin prioritetləri: Müasir yanaşmalar” beynəlxalq elmi konfransı, Bakı: ARTPI-nin Təhsil Texnologiyaları Mərkəzi, – 25 noyabr, 2016, s. 201- 203.

13. Zeynalı, A.Ş. Magistrantların müəllimlik fəaliyyətinə hazırlanmasında müasir təlim texnologiyalarının pedaqoji imkanları. Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 91-ci ildönümünə həsr olunmuş Gənc tədqiqatçıların IV

Beynəlxalq elmi konfransı, Bakı: Qafqaz Universiteti, 29-30 aprel, 2016, s. 1460- 1462.

Dissertasiyanın müdafiəsi 24 yanvar 2025-ci il tarixdə saat 12:00-da Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən FD 2.15 Dissertasiya Şurasının iclasında keçiriləcək.

Ünvan: Bakı şəhəri, Üzeyir Hacıbəyli küçəsi 68, AZ 1000.

Dissertasiya ilə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Kitabxana-İnformasiya Mərkəzində tanış olmaq mümkündür.

Dissertasiya və avtoreferatın elektron versiyaları Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin rəsmi internet saytında yerləşdirilmişdir.

Avtoreferat 24 dekabr 2024-cü il tarixdə zəruri ünvanlara göndərilmişdir.

Çapa imzalanıb: 23.12.2024
Kağızın formatı: 60x84^{1/16}
Həcm: 36242
Tiraj: 100